

Ткаля О.В.

к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

Миколаївського інституту права

НУ "Одеська юридична академія"

Класифікація заходів адміністративно-правового примусу

Питання щодо системи заходів запобігання адміністративним правопорушенням є досить дискусійним у адміністративно-правовій науці і розглядаються науковцями в рамках дослідження адміністративного примусу. Практичною часткою адміністративного примусу є його заходи, що безпосередньо застосовуються відповідними суб'єктами владних повноважень. Багатоаспектний характер цих заходів обумовив необхідність їх наукової класифікації, яка дасть змогу визначити їх сутність, вид і тип, що безперечно сприятиме удосконаленню правових норм, які регламентують підстави і порядок застосування заходів адміністративного примусу. Саме тому класифікація заходів адміністративного примусу має теоретичне та практичне значення.

Проблема створення оптимальної класифікації заходів адміністративного примусу є досить давньою, адже вчені-правники вже тривалий час намагаються її розв'язати створюючи різні версії. Дане питання досліджувались у працях таких вчених, як Ю.Адушкін, А. Арбузкін, О., Бандурка, Д. Бахрах, Л. Біла-Тіунова, Ю. Битяк, А. Головач, В. Глушков, Є. Додін, В.Зуй, М.Єропкін, Л. Коваль, С. Ківалов, В. Колпаков, А. Комзюк, Т. Коломоєць, В. Манохін, Л. Розін, С. Скворцов, О. Светлов, Ф. Фіночко, В. Юсупов, О. Якімов тощо. Тому питання класифікації заходів адміністративного примусу було і залишається одним із найбільш дискусійних в адміністративному праві.

В силу відсутності в Україні нормативно-правового акту, який би визначав дефініцію адміністративно-правового примусу та закріплював систему його заходів, склалася ситуація коли існує стільки різновидів класифікації, скільки точок зору висловлено науковцями.

Аналіз юридичної літератури дозволяє констатувати, що до цього часу досить актуальною залишається класифікація, яка була запропонована ще у 1957 р. М.І. Єропкіним, в основу якої покладено мету застосування заходів адміністративного примусу, яку він уточнив у 1963 р. У 1973 р. адміністративний примус характеризується як конкретний вид державного примусу, а також розрізняють наступні заходи адміністративного примусу з посиланням на класифікацію Єропкіна М.І.: – заходи запобігання; – заходи адміністративного припинення; – адміністративні стягнення. [1, с.118]

На сьогоднішній день існують різні точки зору як щодо кількості видів адміністративного примусу, так і назв окремих його груп.

На думку Т.О. Коломоець, класифікацію системи заходів адміністративно-правового примусу слід здійснювати за кількома критеріями в декілька етапів.[2, с.20] Спочатку, залежно від підстав застосування, слід виділити дві підсистеми однорідних заходів: заходи, пов'язані з протиправними діяннями, і заходи, застосування яких не пов'язане із протиправними діями (запобіжні заходи). Далі, обравши критерієм безпосередньо мету застосування, заходи, пов'язані з протиправними діяннями, він поділяє на адміністративні стягнення та заходи адміністративного припинення, а примусові заходи не пов'язане із протиправними діями, - на такі, що пов'язані з надзвичайними ситуаціями та запобіжні заходи. І на решті, заходи адміністративного припинення залежно від характеру дії слід поділяти на відновлювальні, забезпечувальні і власне заходи припинення.

Д. М. Бахрах, в свою чергу, поділяє заходи адміністративного примусу на три види – адміністративно-відновні заходи, заходи адміністративного примусу, адміністративні стягнення. [3, с.13] Однак варто зазначити, що іноді в його працях зустрічається четвертий вид – заходи адміністративно-процесуального забезпечення (примусу). А. Арбузкін має схожу точку зору. На відміну від попередніх авторів В. К. Шкарупа зазначає, що для діючої правової системи характерні такі основні види державного примусу: заходи припинення; заходи попередження; заходи право відновлення, юридична відповідальність [4, с. 231].

Іншої точки зору щодо класифікації цих заходів притримується В. К. Колпаков. Він поділяє заходи адміністративного примусу на три групи: заходи адміністративного попередження; запобіжні адміністративні заходи; заходи відповідальності за порушення нормативно-правових положень [5, с. 198], розмежовуючи запобіжні та попереджувальні заходи.

Ю. П. Битяк, В.В. Зуй поділяють адміністративний примус на заходи адміністративного попередження, заходи припинення проступків і адміністративні стягнення. Коваль Л., Ківалов С., Біла-Тіунова Л. та Додін Є. притримуються схожої точки зору, вважаючи що застосування спочатку заходів запобігання, потім – заходів припинення правопорушень і лише тоді заходів стягнення є логічним. [6, с. 251]

На думку С. Т. Гончарука класифікувати заходи адміністративного примусу слід з урахуванням цільового призначення, способу правоохоронного впливу на суспільні відносини та правових наслідків такого впливу. Враховуючи це до першої групи адміністративно-примусових заходів слід віднести заходи попередження і виявлення правопорушень, а також забезпечення громадської безпеки; до другої - заходи припинення і адміністративно-процесуального забезпечення; третя - заходи адміністративного стягнення і відновлення [7, с.154]. І. П. Голосніченко ж поділяє заходи адміністративного примусу в залежності від мети призначення на три групи: 1) адміністративно-попереджувальні заходи; 2) заходи адміністративного припинення та забезпечення адміністративного провадження; 3) адміністративні стягнення. [7, с.155]

А. Комзюк, зауважує що під час аналізу заходів адміністративного примусу правильним є підхід до їх класифікації не тільки з погляду мети, способу забезпечення правопорядку, а й з урахування суто правових факторів, які в сукупності можуть становити критерій для більш детальної класифікації. [8, с. 54] Тому необхідно враховувати всі обставини, пов'язані з правовою регламентацією підстав, умов, порядку й кінцевої мети їх застосування. Таким чином, заходи адміністративного примусу можна кваліфікувати за більш широким колом ознак: - способом забезпечення правопорядку, - метою

застосування, - фактичними підставами застосування, - правовими наслідками застосування, - процесуальними особливостями здійснення тощо. Причому слід використовувати кілька критеріїв, оскільки це дає можливість глибше зрозуміти сутність кожного заходу адміністративного примусу та визначити місце в системі в цілому.

Таким чином, класифікація заходів адміністративного примусу дозволяє, більш чітко з'ясувати їх цільове призначення і юридичну природу, здійснити аналіз стану правового регулювання і практики застосування цих заходів, свідчить про їх різноманітність і дає змогу доцільно варіювати ними, поєднувати з іншими заходами впливу.

Враховуючи зроблений аналіз, більшість науковців заходи адміністративного примусу в юридичній літературі традиційно умовно поділяються на три групи:

1) адміністративно-попереджувальні заходи (перевірка документів, огляд, внесення подання про усунення причин правопорушень тощо);

2) заходи адміністративного припинення (адміністративне затримання, вилучення речей та документів, примусове лікування, відсторонення від керування тощо);

3) адміністративні стягнення (попередження, штраф, позбавлення спеціального права, адміністративний арешт тощо). При цьому, слід зауважити, що окремі заходи можуть мати чітко визначену мету застосування або багатоцільове призначення.

Адміністративно-правові заходи є соціально-спрямованою діяльністю держави, її органів та їх посадових осіб, громадських організацій та органів місцевого самоврядування (їх посадових осіб). Їх основне призначення запобігання адміністративних правопорушень, виявлення причин та умов вчинення адміністративних проступків, ліквідацію факторів, які сприяли формуванню антигромадської установки особи, ліквідацію адміністративної деліктності як соціального явища, і забезпечення прав і свобод громадян.

Список використаної літератури

1. Еропкин М.И. Управление в области общественного порядка. – М., 1973. – 210 с.
2. Коломоець Т. Класифікація заходів адміністративно-правового примусу / Т. Коломоець // Право України. – 2003. - № 2. – С. 20-32
3. Бахрах Д.Н. Административное право : [учебник для вузов] / Д.Н. Бахрах. – М., 1997. – 368 с.
4. Тенкач Л.А. Теоретико-практичні аспекти створення класифікації заходів адміністративного примусу у сфері обігу засобів захисту рослин /Л.А. Тенкач //Порівняльно-аналітичне право. -2014. - № 6. – С.230-233
5. Колпаков В.К. Адміністративне право : [підручник] / В.К. Колпаков. – К., 1999. – 736 с.
6. Кононенко Ю.В. Адміністративно-правові заходи запобігання порушенню права на справедливий судовий розгляд в Україні /Ю.В. Кононенко // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. - № 2. С.251-254
7. Сопільник Л.І., Новікова В.В. До питання класифікації заходів адміністративного примусу / Л. І. Сопільник, В. В. Новіков // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права . - 2009. - Вип. 3. - С. 152-158.
8. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : [монографія] / А.Т.Комзюк А.Т. – Х., 2002. 336 с.